

הרעלות הנשרים מאיימות על העופות שהיו פה לפנינו

מעובד מתוך [כתבה מעיתון הארץ](#) שנכתבה על ידי צפריר רינת, ופורסמה בתאריך 14.4.15.

שני מיני נשרים שהיו נפוצים בישראל נכחדו כבר לפני שלושה עשורים. מינים נוספים של עופות דורסים נמצאים בסכנת הכחדה בשנים הקרובות, אם הרשויות לא יאכפו חוקים שיפחיתו הרעלות וגורמים נוספים למות העופות.

יש מעט נשרים בעולם הזוכים למעקב צמוד ומגון כמו בני מינם המקננים במצוקי שמורת הטבע גמלא ברמת הגולן. בשמורה יש תצפיות קבועות על קנים כדי לוודא ששום גוזל או ביצה לא נמצאים במצוקה. אם יש צורך, גולשים אנשי רשות הטבע והגנים בסנפלינג כדי לחלץ ביצה הנמצאת בסיכון ומעבירים אותה לגידול באינקובטור. בשטחים מסביב מפעילים אנשי הרשות תחנות האכלה, כדי שלא יחסר מזון לעופות הגדולים הניזונים מפגרים.

ובכל זאת, מושבת הקינון הולכת ומצטמקת בעקבות מכות אנושות שמנחית עליה האדם. האחרונה שבהן התרחשה לפני כשלושה שבועות, לאחר שנשרים אכלו פגר פרה שבתוכו הונח רעל (חומר הדברה). הפגר נמצא בשטח אש צבאי שבו עדרי בקר והרעל נועד ככל הנראה לפגוע בטורפים כמו זאבים ותנים התוקפים את הבקר.

נשר שהורעל בנגב לפני כשבועיים בבית החולים לחיות בר של הספארי. הרעלה מצריכה תגובה מיידיית לאיתור בעלי חיים נוספים שאולי נפגעו. צילום: שמוליק לנדאו / בית החולים לחיות בר

לפני כשבועיים הורעלו למוות שלושה נשרים במושב הקינון שבעין עבדת בהר הנגב. נשר רביעי הועבר לטיפול בבית החולים לחיות בר בספארי ברמת גן.

האירועים הללו הם ביטוי נוסף למצוקה החמורה שבה נמצאים המינים הגדולים של עופות דורסים בישראל ובראשם המינים ממשפחת הנשרים. שני מינים ממשפחה זו, עוזניית הנגב והפרס, נכחדו בישראל לפני שלושה עשורים. אוכלוסייה של מין נוסף, הרחם, נמצאת בתהליך ירידה מואץ. מספר הנשרים הנצפים ירד מיותר מ-300 בראשית העשור הקודם לפחות מ-150 בשנים האחרונות. מספר הזוגות המקננים ירד בתקופה זו מ-80 לפחות מ-20.

הרעלה היא גורם מרכזי בהיעלמות העופות, כפי שניתן ללמוד מההיסטוריה של מושבת הנשרים בגמלא. ב-1998 גרמה הרעלה גדולה למותם של עשרות נשרים ואירוע נוסף התרחש ב-2007. בהרעלה שהיתה לפני כשלושה שבועות מתו ארבעה נשרים ובהם כאלו שהיו בעיצומו של קינון. בנוסף מתו שני עופות מהמין הנדיר במיוחד עוזניה שחורה. הם היו במסע נדידה מעל ישראל. ברשות הטבע והגנים מעריכים שייתכן שנשרים נוספים נפגעו ולא נמצאו.

"בשטח האש שבו מדובר יש רעייה של פרות השייכות לעשרות מגדלים", אומר שרון לוי, מנהל מרחב גולן ברשות הטבע והגנים. "חלק מהפרות לא רשומות וכלל לא ברור מי הבעלים שלהן. צריך להסדיר את המרעה במקום ולפקח עליו". הסדרת הרעייה אמורה להתבצע באמצעות רשות מקרקעי ישראל ומשרד החקלאות ופיתוח הכפר.

על פי משרד החקלאות, "בשטח האש מתבצעת רעייה ללא אישור וחוזר מוסדר מטעם רשות מקרקעי ישראל, והדבר צריך להיות מטופל על ידי הסיירת הירוקה (גוף האכיפה בקרקע ציבורית העובד עם כמה משרדי ממשלה, צ"ר). המשרד פועל בשיתוף פעולה עם כל הגורמים כדי לקדם מול משרד הביטחון תוכנית להסדרת שטחים אלו, אבל עד עתה לא התקבל אישור עקרוני להתנעת התהליך. כאשר יינתן האישור והאפשרות להסדרה, ניתן יהיה להקטין סיכוני טריפות בקר והרעלות. כמו כן, כחלק מהמחויבות לפעול לצמצום נזקי הרעלות ושמירה על הסניטציה בשטחים הפתוחים, מממן המשרד 80% מעלות ביטוח פינוי פגרים לבוקרים. המשרד אף מחייב ביטוח זה כתנאי סף לקבלת תמיכה".

אירוע הרעלה מצריך תגובה מיידית לאיתור בעלי חיים נוספים שאולי נפגעו והנוהל לטיפול בו דומה ברמת הדחיפות לנוהל טיפול בשריפה. האירוע האחרון התרחש בזמן שבכירי הרשות באזור שהו בטקס לציון הכשרת אזור למעבר חופשי של חיות בר. המנהלים הבכירים נשארו לטקס, אבל לוי טוען שהדבר לא פגע בטיפול באירוע. "סגן מנהל המחוז הוקפץ למקום והגיע גם ממונה חקירות ארצי. שחררנו לצורך העניין גם פקח מאזור סמוך, שיש לו ניסיון רב באירועי הרעלה".

לוי מציין שמושבת הקינון בגמלא היא היחידה שנותרה באזור הגליל והגולן. לדברי אוהד הצופה, אקולוג עופות של חטיבת המדע ברשות הטבע והגנים, יש כיום מושבת קינון בכרמל שהתבססה הודות להשבת נשרים מהשבי לטבע. הרשות ממשיכה כל הזמן להחזיק גרעיני רבייה בשבי של נשרים ולשחרר אותם לטבע. היא גם

פועלת לפינוי פגרי בעלי חיים (בעיקר פרות וכבשים) כדי להקטין התרבות טורפים ועל ידי כך להקטין את הסבירות שחקלאים ישתמשו ברעל כדי להתגונן מפני טורפים התוקפים צאן ובקר.

מורשת תרבותית

"רשות הטבע והגנים וגופים נוספים עושים מאמצים גדולים מאוד להגן על הנשרים, אבל אנחנו נכשלים במבחן התוצאה", אומר בעקבות האירועים האחרונים פרופ' יוסי לשם מאוניברסיטת תל אביב, איש החברה להגנת הטבע.

לדברי לשם, גורמי האכיפה צריכים להתייחס לאירוע הרעלה של נשרים כמו לרצח. "צריך להקים צוות חקירה מיוחד מטעם המשטרה כדי שיהיו אמצעים מתאימים לאתר את העבריינים. יש להטיל עונשי מאסר ארוכים וקנס של מיליון שקלים וחצי. אז אנשים יבינו שזה לא משחק". לשם ציין שישראל יכולה לאושש את אוכלוסיית הנשרים באמצעות הבאת זוגות מקננים ממדינות אירופה. אבל כל עוד תופעת ההרעלות נמשכת — אין טעם לעשות זאת.

"אני חושב שהגיע הזמן לבנות מודל אחר של התייחסות לחומרי הדברה", אומר הצופה. "לא יכול להיות שניתן יהיה לקנות באופן חופשי כמויות גדולות של חומרים כאלה, המסכנים גם בני אדם. צריך שכל חקלאי ירכוש רק את הכמות הנחוצה לצרכים חקלאיים ושיהיה פיקוח מתאים".

הצופה מדגיש שיש עוד גורמים הפוגעים במושבות הקינון של נשרים, ובהם תנועת מטיילים באזורים ובשמורות טבע שהכניסה אליהם אסורה. הוא מציין גם את הפעילות של כלי טיס פרטיים המתקרבים לאתרי הקינון ומבריחים את הנשרים. "צריך לשנות את תקנות הטיסה האזרחית כך שניתן יהיה להטיל מגבלות על טיסה במקומות שבהם יש קינון של עופות דורסים", הוא אומר. לנשרים המרחיקים לעוף מעבר לגבול אורבות גם סכנות מחוץ לישראל. בגופם של שניים מהנשרים שהורעלו נמצאו כדוריות עופרת שנורו ככל הנראה על ידי ציידים במדינות שכנות. סכנה נוספת היא שאריות תרופות וטרינריות הנמצאות בפגרים ועלולות לגרום למות העופות.

לשם אומר שיש להגן על העופות הדורסים לא רק בגלל חשיבותם למערכת האקולוגית, אלא בגלל שהם חלק מהמורשת התרבותית של הארץ. "הנשר נזכר 28 פעמים במקרא והוא חלק מהמורשת שלנו בדיוק כמו מצדה או אתרים אחרים. בלי להמעיט בערכם של אתרים אלו, צריך לזכור שהנשר היה פה לפניהם".